

ישיבת הר עציון בית מדרש האלקטרוני (ב.מ.א.)

*****

הפטרת השבוע

סידרת שיעורים ע"י הרב יהודה שביב

*****

הפטרת פרה (יחזקאל ל"ו, טז-לח)

בשלישית מארבע הפרשיות עוסקים בטהרה מטומאת מת. זו מתבצעת ע"י הזאת מי חטאת הנעשית מאפר פרה אדומה, כמפורט בתחילת פרשת חוקת. קריאה זו נועדה "להזהיר את ישראל ליטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה" (רש"י מגילה כ"ט, א).

א. בין טומאה לטומאה

גם בהפטרה מדובר על טומאה וטהרה. בטומאה היא פותחת - "בני ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה, כטומאת הנדה היתה דרכם לפני" (י"ז). ובטהרה היא ממשיכה - "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהרתם" (כ"ה). אולם הפרש גדול יש בין הטומאות. בפרשה מדובר על טומאה ממשית, שנטמא הנוגע במת או השרוי אתו באהל, ואילו ההפטרה מדברת על טומאה סמלית משלית. שם לא האדם נטמא מן המקום בו שהה (אהל המת), אלא בני ישראל הם שטמאו את אדמתם. ובמה? - בגילוליהם טמאוה, הם הפכו להיות גורם מטמא. לא על טומאת הגוף מדברת ההפטרה אלא על טומאת הנפש.

בטומאה אם כן אין דמיון; הדמיון הוא בטהרה.

ב. שני סוגי טהרה

ישנם שני מעשי טהרה. האחד והוא משותף לכל הטומאות - טבילה במקווה טהרה. הטמא טובל (יש טומאות הזקקות מים חיים) ועולה כשהוא טהור (1). מיוחדת היא טומאת מת, שאי די לגביה בטבילה, אלא יש להזות על הטמא מאפר הפרה ביום השלישי וביום הרביעי, ורק אחר כך תועיל לו טבילה. מה בין טבילה להזאה? טבילה מסורה בידי הטמא. אם לפניו ים או נהר או מקווה, הוא ביוזמתו יורד וטובל. לא כן בהזאה, שהוא זקוק למי שהוא זולתו שיזה עליו. במעשה ההזאה השני הוא הפועל ואילו הטמא - פאסיבי. משמע כל כך כבדה טומאת מת על הטמא, עד שקצרה ידו מלעשות לטהרתו וצריך הוא לאחר כדי שיסייע בידו להיטהר. המיפגש עם המוות מותיר את האדם חסר אוניס והוא זקוק לחברה כדי לשוב לאיתנו, לטהרתו.

על טהרה מעין זו השנייה מדברת ההפטרה: "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם".

ג. שני סוגי תיקון

כדרך שמצינו שתי אפשרויות טהרה מטומאת הגוף, כן ישנן שתי אפשרויות טהרה מטומאת הנפש. האחת והיא המפורסמת - תשובה. בתשובה החוטא הוא הפועל; הוא האמור להתחרט על שעשה ולתקן את מעשיו ולקבל על עצמו שלא לשוב לחטא ולהתוודות בשפתיו. עשיית תשובה כמוה כטבילה במקווה טהרה (2). אולם יש והחוטא כל כך שקוע בטומאת החטאים עד שאין בידו לחלץ את עצמו והוא זקוק לסיועו הפעיל של הקב"ה. שליבו של החוטא כבר הפך לאבן ואין הוא חש וכבר אינו מרגיש וכיצד יתקן? כלום אפשר לו לאדם להתקין בתוכו לב חדש?

או אז קיימת האפשרות השנייה, זו המובטחת בנבואת ההפטרה: "וזרקתי עליכם מים טהורים ... ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו" (כה-כז).

ד. גלות וגאולה

ההפטרה מתארת תהליך של ישיבה בארץ, גלות וחזרה, כשגם הגלות וגם הגאולה אינם רצוניים אלא כפויים. לגבי גלות הרי זה מובן. הגלות נתפסת כעונש: בני ישראל טימאו את אדמתם בדם ששפכו בה ובגילולים שעבדו בה (יח) ועוררו את חמתו של ה', והוא הפיץ אותם בגויים.

אולם - מחדשת הנבואה - גם הגאולה היא יוזמתו של הקב"ה "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם" (כב). לא זו בלבד שהם אינם שבים בעצמם אלא עף שיבה שהקב"ה משיב אותם לא בזכותם היא באה - "לא למענכם אני עושה" מדגיש הנביא פעמיים (כב; לב), שהרי העוונות שהמיטו עליהם את אסון הגלות, לא תוקנו עדיין.

נמצא, אף הגאולה היא מעין הזאת מי טהרה מלמעלה, פרי יוזמה חיצונית. כיוצא בזה מצינו גם בגאולה הראשונה הגאולה ממצרים, לפי מסורת חכמים היו בני ישראל שקועים כל כך בטומאת מצרים עד שלא היה כל סיכוי שייגאלו בזכותם, וצריך היה הקב"ה להתגלות עליהם ולחלצם ממצרים כמות שהם בטומאתם - ואת תהליך הטהרה לקיים לאחר שנחלצו.

מעתה נקשרת לנו ההפטרה בדרך נוספת אל חג הפסח, חג הגאולה ממצרים. וכדרך שבגאולת מצרים הודגש חזור והדגש שזו (והנסים שהתלוו לה) באה כדי שידעו גם בני ישראל וגם המצרים "כי אני ה'". כן בנבואה זאת "וידעו הגוים - כי אני ה'" (כג); "וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני ה'... (לו). וכך חותמת ההפטרה "ידעו כי אני ה'".

ה. 'מילכוד' הגלות

אם סבורים היינו שהגלות יש בה יסוד מרפא ומטהר, באה ההפטרה ומלמדת כי ההיפך הוא הנכון. הגלות לא זו בלבד שלא הטיבה אלא עוד הרעה את המצב. שכן משהתפזרו ישראל בין הגויים ולא הטיבו את דרכם הרי נגרם חילול השם נורא "ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו" (כ). ומעתה כדי להפסיק את חילול השם הגדול יש צורך דחוף לקבץ את הפזורים בין הגויים ולהשיבם אל הארץ, חרף העובדה שהם לא שבו מעוונותיהם.

כיוון שכך, לא מובן מה טעם יש בה בגלות ובכל הסבל הכרוך בה. יתירה מזו, לפי התיאור שבהפטרה, כבר ננעלו לכאורה דרכי ענישה של ה' על חטא, שהעונש רק מחמיר את המצב. מסתבר שהנהגת ה' את עמו יש בה דברים כבושים ונסתרים מבינת אנוש. ואולי אף בנקודה זאת נקשרת הנבואה לפסוקי הקריאה בתורה, שהם עוסקים בחוקת התורה, שהיא בחינת: "חוקה חקקתי גזירה גזרתי" (תנחומא ובמד"ר ריש חוקת), כאומרים לו לאדם מיישראל: רצונך להבין פשר הגלות וטעמה, כלך לך אצל פרשת פרה, מה בה אינך יכול לירד לסוד ענייניה, כך גם בפרשת גלות הכאובה.

ו. צאן ירושלים במועדיה

חתימת הנבואה (3) מעלה באוזני השומעים הד של שמחת הפסח בירושלים. ה' מבטיח כי עתיד הוא להרבות את בית ישראל כצאן אדם, כמו איזה צאן? "כצאן קדשים, כצאן ירושלים במועדיה" ותרגם יונתן: "כעמא קדישא, כעמא דמדכך ואתן לירושלים בזמן מועדי פסחא" [כעם קדוש, כעם הנטהר ובא לירושלים בעת מועד הפסח].

ואין לך הכנה יפה מזאת למועד הקרב והולך.

הערות:

- (1) אכן יש ולהשלמת הטהרה צורך עוד בהערב שמש ובהקרבת קרבנות.
- (2) הוידוי נתפס כטבילה ומכאן הציור "כל המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב - הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ" (רמב"ם הלכות תשובה ב', ג) עפ"י המאמר במס' תענית (ט"ז, א).
- (3) למנהג האשכנזים; הספרדים אינם קוראים את פסוקים לז-לח.

*****

כדי להרשם יש לשלוח בקשה לכתובת

MAJORDOMO@ETZION.ORG.IL

עם התוכן:

. GET YHE-TEST H-SUBSCRIBE

קיימת גם מערכת שיעורים באנגלית. כדי לקבל רשימת השיעורים, יש לשלוח בקשה

לכתובת:

LISTPROC@JER1.CO.IL

עם התוכן:

. INFO YHE-ABOUT

בשאלות אפשר לפנות למשרד הישיבה 02-9931-456 ולבקש את משרד האינטרנט, או לכתוב

לכתובת YHE@JER1.CO.IL

*****

כל הזכויות שמורות 1997 ישיבת הר עציון